

Spolufinancováno
Evropskou unií

JDI
jednota pro deinstitucionalizaci

ŠTÚDIUM A PRAX V NÓRSKU

VERNEPLEIER - SOCIAL EDUCATOR

PHDR. MIROSLAV CANGÁR, PHD.
ASSOCIATE PROFESSOR
VID SPECIALIZED UNIVERSITY, NORWAY
RADA PRE PORADENSTVO V SOCIÁLNEJ PRÁCI, SLOVENSKO

Projekt „JDI na to“ je spolufinancován Evropskou unií.
Registrační číslo projektu: CZ.03.02.02/00/22_039/0001388. Doba realizace: 1.10.2023 – 30.9.2025

Ilustrácie: Lucia Cangárová, Canva

O ČOM BUDEME HOVORIŤ

Zdroj: designhandel.no

Prečo deinštitucionalizácia a komunitné služby vo vysokoškolskom vzdelávaní?

Vernepleier (social educator) - príprava a prax

Vzdelávanie pre ľudí s mentálnym znevýhodnením na VID Specialized University

DOHOVOR OSN O PRÁVACH OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM (2006)

Dohovor OSN
o právach osôb so ZP

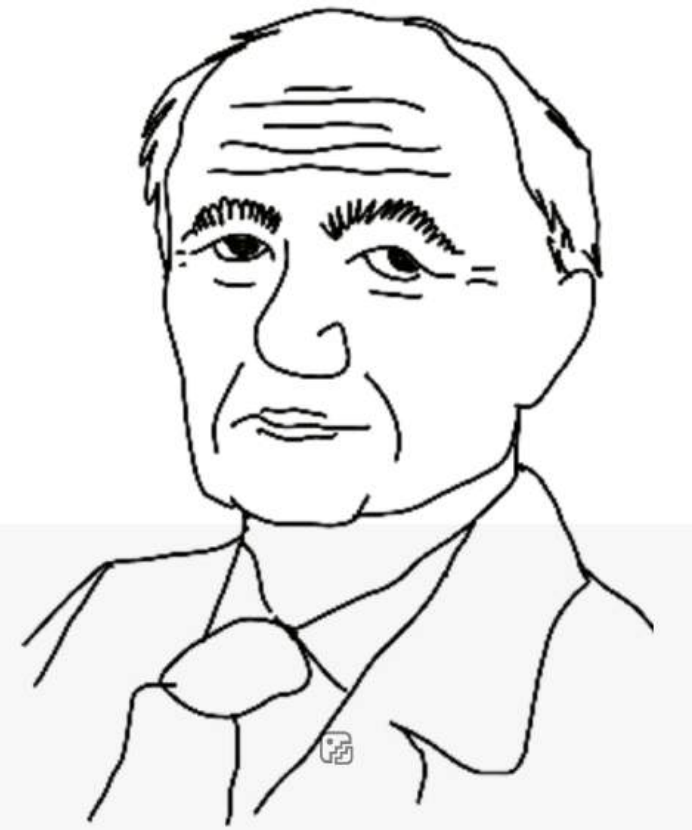

Ratifikovaný 190 krajinami sveta
(2024)

Záväzky štátu na dodržiavanie a
ochranu práv osôb so
zdravotným postihnutím.

Určuje štandardy na podporu a
inklúziu ľudí so zdravotným
znevýhodnením a ich postavenia
v spoločnosti

T.H.Marshall (1950)

Občianstvo je status, ktorý má každý človek, ktorý je plnohodnotným členom spoločnosti.

Občianstvo je založené na právach a povinnostiach.

Hannah Arendt (1958)

**“Všetci sme sa narodili do sveta
ako jedinečné bytosti.”**

Jürgen Habermas (1981)

System vs. člověk

Theresia Degener (2016)

**Postihnutie je sociálna konštrukcia,
ale ľudské práva nevyžadujú
určitý zdravotný alebo telesný status.**

Niklas Altermark (2018)

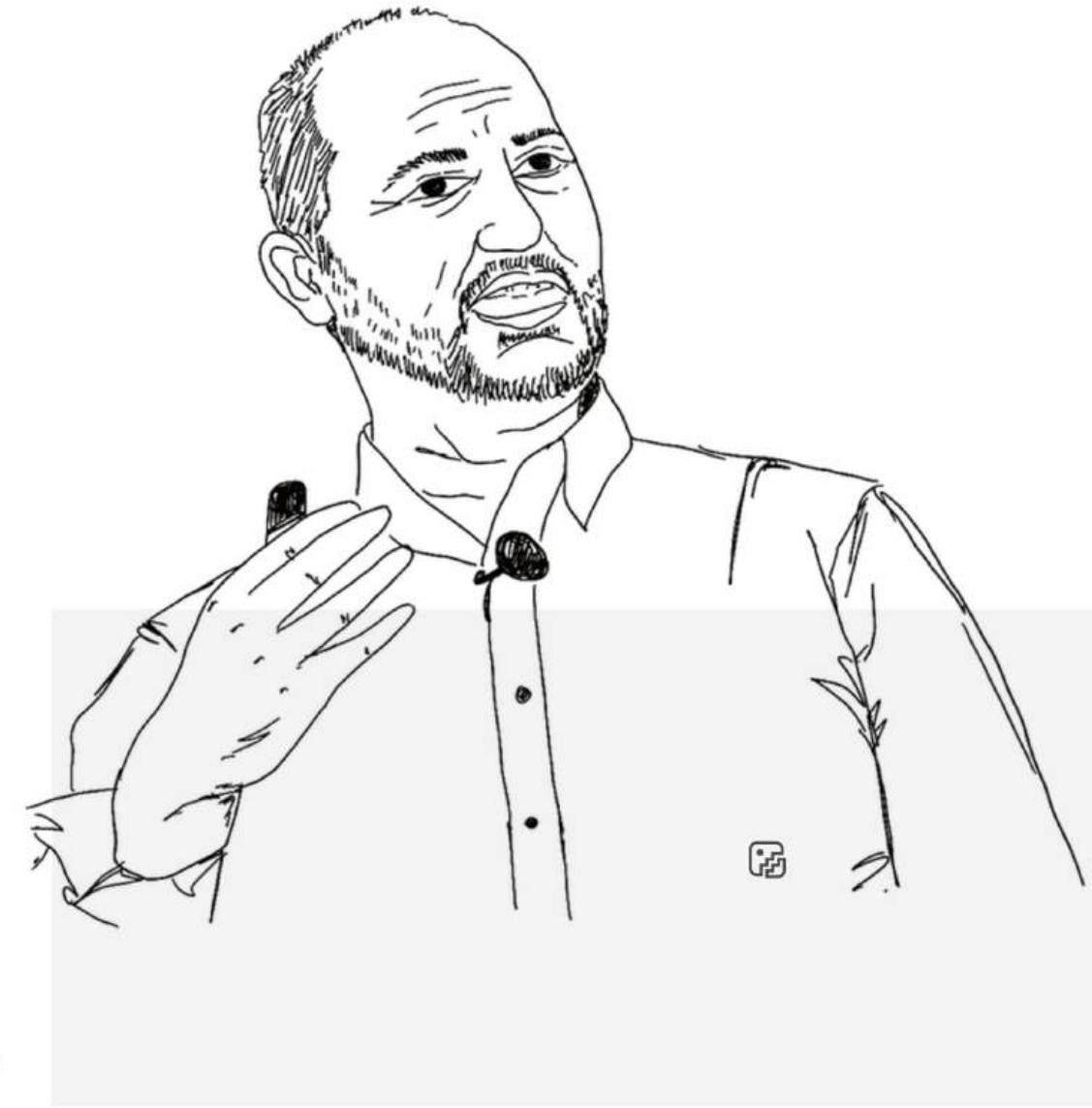
**Zároveň existujúce protichodné
mechanizmy inklúzie a exklúzie
v spoločnosti**

Simon Duffy (2021)

**Občianstvo je pojmom, ktorý nám pripomína,
že iba ak sa aktívne podieláme na živote spoločnosti,
v ktorej žijeme,
môžeme existovať ako plnohodnotná ľudská bytosť.**

**Sme spoločenské tvory a najlepšou spoločnosťou je taká,
ktorá nás podporuje v rovnocennom občianstve.**

Nórsko

ROZVOJ INŠTITÚCIÍ PRE OSOBY S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM (1800– 1900)

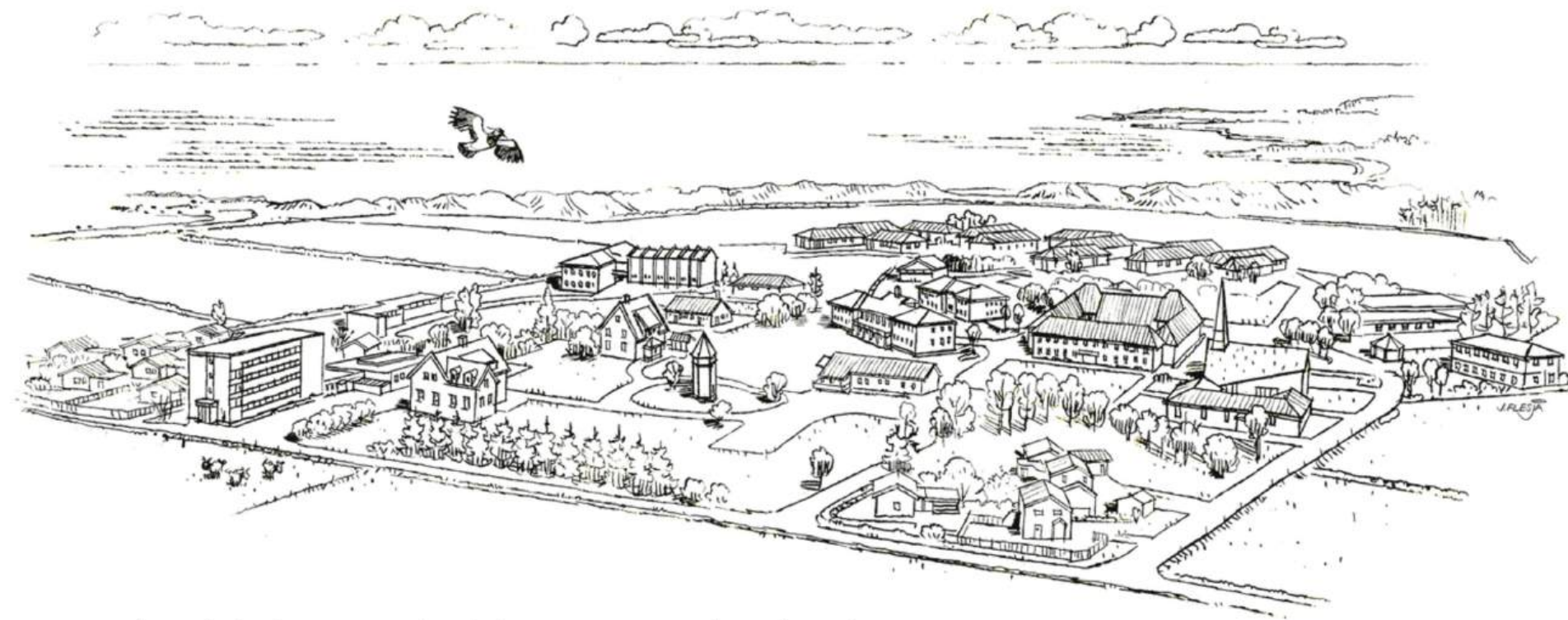
Foto: Statsarkivet i Stavanger. Emma Hjorth

Začiatok segregácie osôb s mentálnym postihnutím v 19. storočí.

Založenie prvého významného zariadenia Emma Hjorths Hjem v roku 1898.

Segregačný prístup ako hlavný model starostlivosti.

SEGREGÁCIA A VEĽKÉ INŠTITÚCIE (1900–1960)

Nærlandsheimen. Zdroj: <https://naerlandparken.no>

Rozvoj veľkých inštitúcií, ako Nærlandsheimen, Bakebø, Tokerum, Dikemark alebo Gaustad

Ústavy ako nástroj na izoláciu ľudí s mentálnym postihnutím.

Segregačná politika ako dominantný prístup.

LOV OM HJEM FOR ÅNDSSVAKE - ZÁKON O ÚSTAVOCH PRE CHOROBOMYSEĽNÝCH (1949)

Zdroj: Fjermeros H. 2009. *Åndssvak!* Universitetsforlaget

Prijatie zákona, ktorý centralizoval starostlivosť v inštitúciách.

Finančná podpora pre veľké ústavy.

Posilnenie modelu segregácie.

KRITIKA INŠTITÚCIÍ (1960) A VPLYV OLE B. MUNCHA

Zdroj: Emma Hjorth museum

Narastajúca kritika zo strany odborníkov na sociálnu a zdravotnú starostlivosť v ústavoch

Vplyv hlavného lekára Ole B. Muncha na zmenu prístupu.

Presadzovanie konceptu „normalizácie“ a integrácie.

PRVÁ ŠKOLA VERNEPLEIE (1961)

V roku 1961 bola v Bærume, v inštitúcii Emma Hjorths Hjem, založená prvá škola pre vernepleierov.

Škola bola súčasťou inštitúcie

Zameranie na sociálnu starostlivosť a pedagogickú podporu osôb s mentálnym postihnutím

VÝVOJ VZDELÁVACÍCH PROGRAMOV V 60. ROKOCH

Zdroj: vid.no

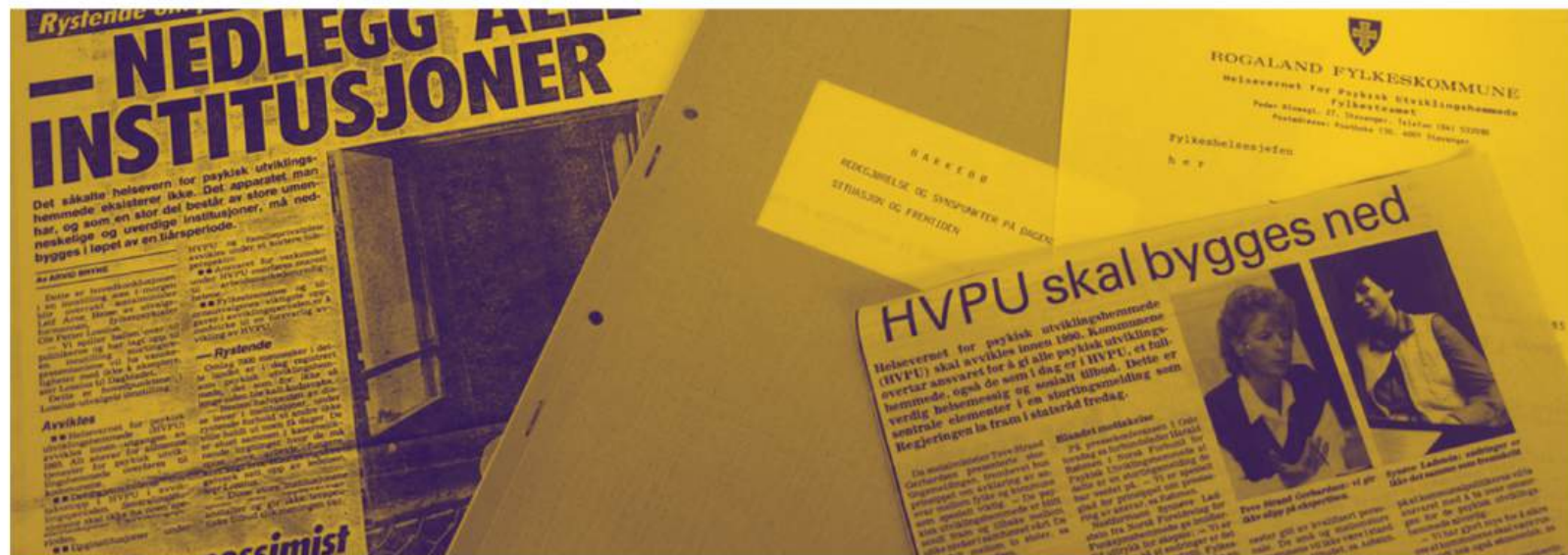
V roku 1963 boli stanovené prvé pravidlá pre vzdelávanie vernepleierov, čo viedlo k rozšíreniu škôl.

Založenie ďalších škôl, ako napríklad Nærlandheimen, prispelo k dostupnosti vzdelania pre širšiu populáciu.

Zameranie na praktické zručnosti, etiku a základné zdravotnícke vedomosti potrebné pre prácu s osobami s mentálnym postihnutím.

HVPU REFORMA (1991)

Začiatok deinštitucionalizácie a integrácie.

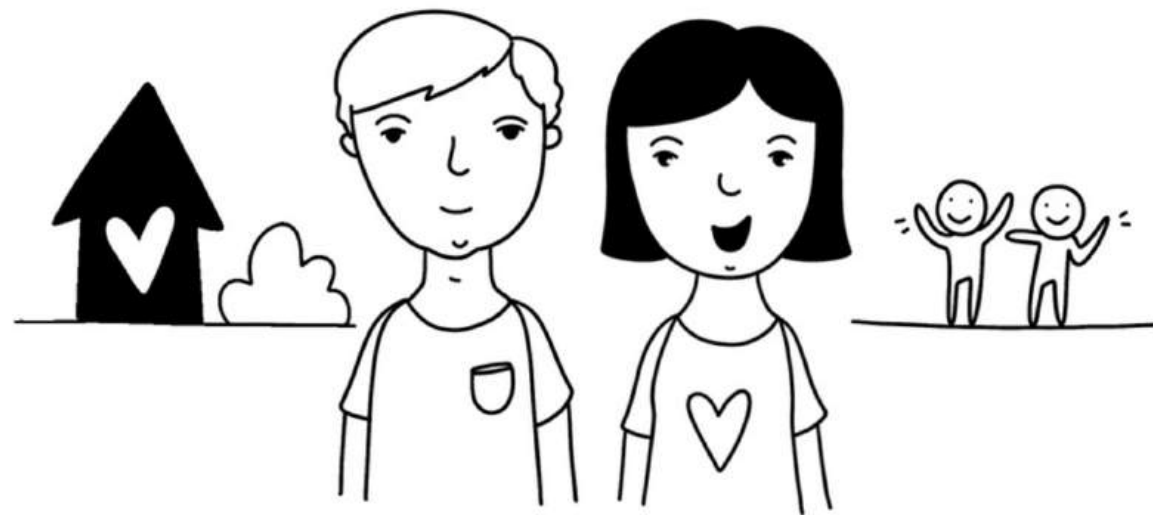

Zdroj: <https://bakkebo.dalanefolkemuseum.no>

Uzavretie veľkých inštitúcií a prechod k starostlivosti v komunitách.

Zameranie na individuálne potreby a život v bežnom prostredí.

CIELE HVPU REFORMY

Zvýšiť nezávislosť a kvalitu života osôb so zdravotným postihnutím.

Presadiť komunitný model starostlivosti a individuálny prístup.

Uplatnenie princípu normalizácie v každodennom živote.

IMPLEMENTÁCIA HVPU REFORMY (1991–1996)

Zdroj: <https://varden.no/>

Presun zodpovednosti za starostlivosť z centrálnych inštitúcií na obce.

Vytváranie komunitných skupín a malých rezidenčných jednotiek.

Výzvy spojené s infraštruktúrou a adaptáciou obcí na nové zodpovednosti.

HVPU REFORMA A VERNEPLEIER

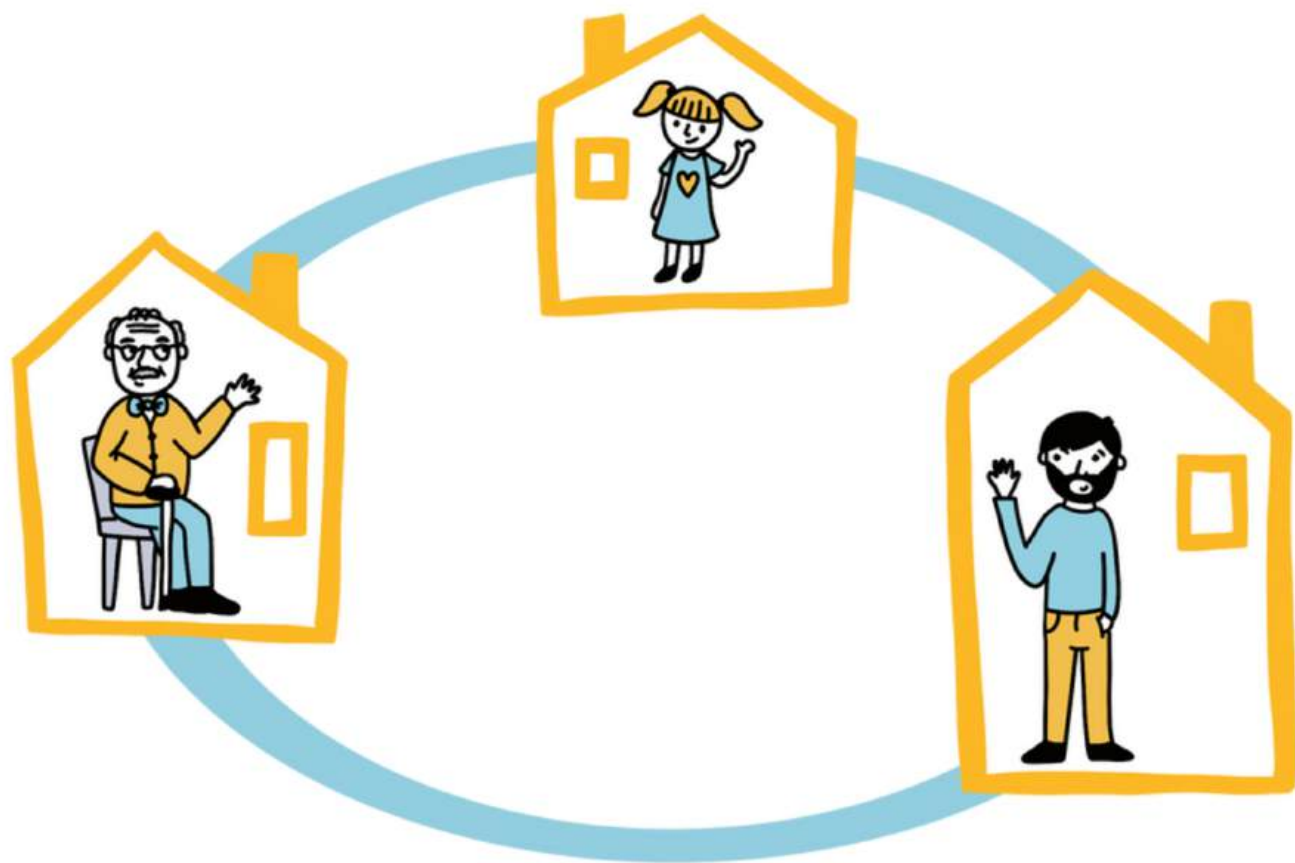
Zdroj: Hå kommune

Reforma zaviedla nový model starostlivosti v komunitách, nahradzujúci veľké inštitúcie.

Vernepleieri sa museli prispôbiť práci v decentralizovanom systéme.

Reforma zdôraznila práva osôb s postihnutím na normálny život.

ŠTRUKTÚRA ZDRAVOTNÝCH A SOCIÁLNYCH SLUŽIEB

Obce poskytujú primárnu starostlivosť a podporu bývania.

Štátne inštitúcie zabezpečujú špecializovanú a náročnejšiu starostlivosť.

Kľúčová úloha koordinácie medzi obcami a štátom.

ZAVEDENIE RÁMCOVÉHO PLÁNU PRE VZDELÁVANIE (2005)

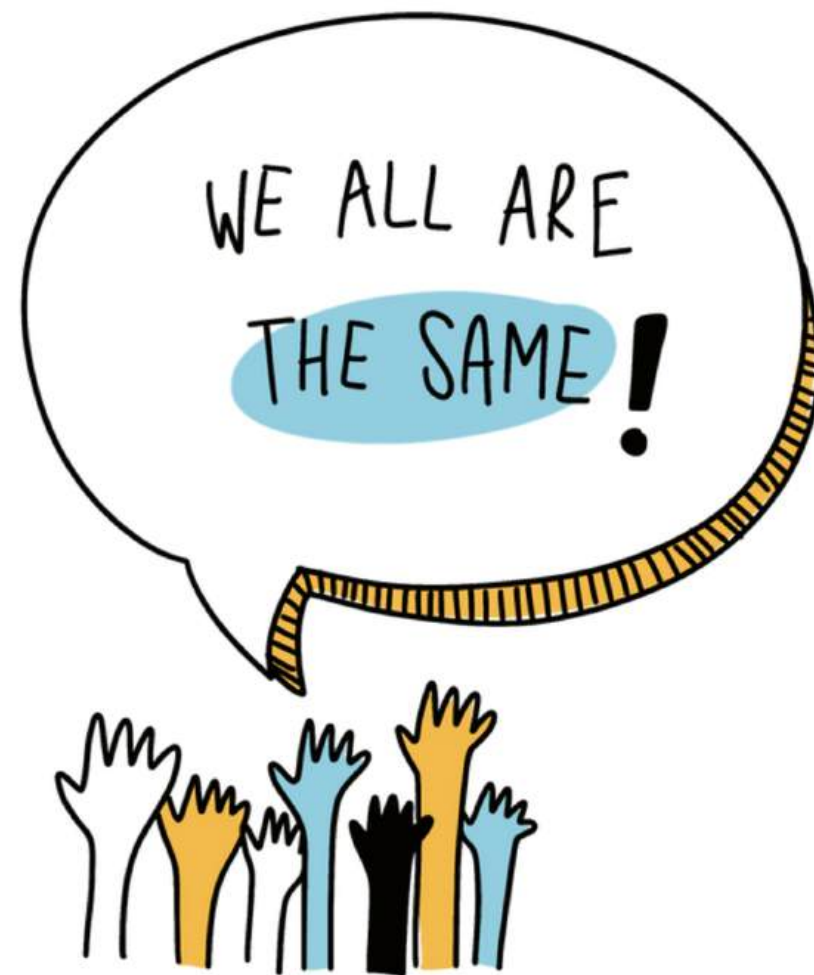

Štandardizácia: Zavedenie jednotného vzdelávacieho kurikula pre všetky školy.

Kompetencie absolventov: Dôraz na interdisciplinárnu spoluprácu a adaptabilitu.

Kvalita vzdelávania: Posilnenie zodpovednosti škôl za kvalitu a obsah štúdia.

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA

Inšpirácia zo zahraničia: Modely vzdelávania podobné nórskemu sa objavili v Dánsku, Švédsku a Nemecku už v 60. rokoch.

Globálne trendy: Prispôsobenie vzdelávania moderným politickým a spoločenským ideálom.

Výmenné programy: Zdieľanie osvedčených postupov a výmena odborníkov.

CRPD V NÓRSKU (2013– DOTERAZ)

Ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD) v roku 2013.

CRPD ako základný dokument pre práva osôb so zdravotným postihnutím.

Stanovenie cieľov inklúzie a rovnosti príležitostí.

IMPLEMENTÁCIA CRPD V NÓRSKU

Prijatie zákonov a opatrení na zlepšenie prístupu k službám.

Podpora zamestnanosti a vzdelania pre osoby so zdravotným postihnutím.

Sledovanie a hodnotenie pokroku v implementácii CRPD.

VÝZNAM PROFESIE VERNEPLEIER

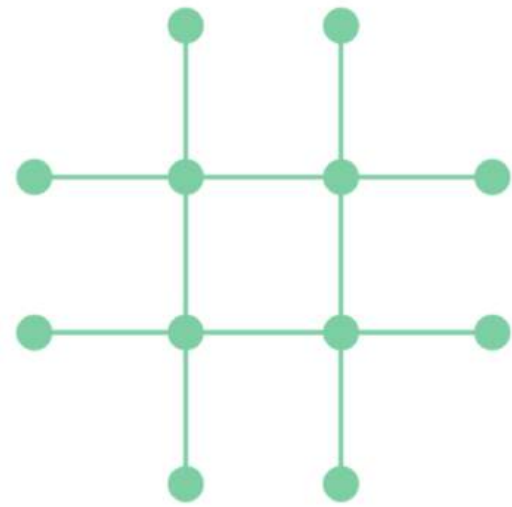

Vernepleieri pomáhajú znevýhodneným osobám získať prístup k rovnakým príležitostiam.

Ochrana a presadzovanie práv osôb s postihnutím.

Práca na zvýšení samostatnosti a zmysluplnosti života klientov.

AKTUÁLNY ŠTUDIJNÝ PROGRAM

VID

Trojročný bakalársky program

Zameraný na prácu so
zdravotne a sociálne
znevýhodnenými skupinami

Poskytuje autorizáciu podľa
Zákona o zdravotníckych
pracovníkoch (1999)

HLAVNÉ OBLASTI VZDELÁVANIA

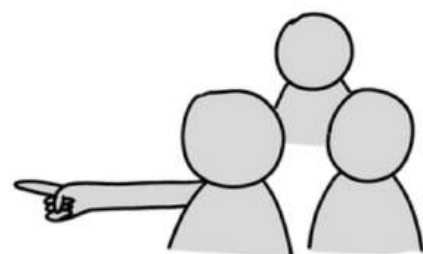
Profesia, etika a spolupráca

Zdravotná starostlivosť,
habilitácia a rehabilitácia,
enviromentálna terapia

Inklúzia, participácia a práva

PRAXA A PRAKTICKÉ ZRUČNOSTI

Celkový rozsah praxe: 31
týždňov počas troch rokov

Stáže v rôznych zdravotníckych
a sociálnych zariadeniach

Každý rok praktické tréning v
rôznych odborných zručnostiach

PRÍNOS INTERDISCIPLINÁRNEHO PRÍSTUPU

Spolupráca s lekármi,
psychológmi, pedagógmi a
ďalšími odborníkmi.

Vytváranie komplexných plánov
starostlivosti.

Vzájomná výmena skúseností
medzi rôznymi profesiami.

VÝZVY DO BUDÚCNOSTI

Profesie prešli od inštitucionálnej starostlivosti k inkluzívnej podpore v komunitách.

Adaptácia na technologické inovácie a sociálne zmeny.

Zachovanie etických princípov a zlepšenie kvality života klientov.

VÝZVY DO BUDÚCNOSTI

Zdroj: Miroslav Cangar

Riešenie dilem, ako je používanie donucovacích opatrení.

Zapájanie ľudí so zdravotným a sociálnym znevýhodnením do vzdelávacieho procesu

Zavedenie online vzdelávacích platforiem a simulácií.

VZDELÁVANIE PRE ĽUDÍ S MENTÁLNYM ZNEVÝHODNENÍM

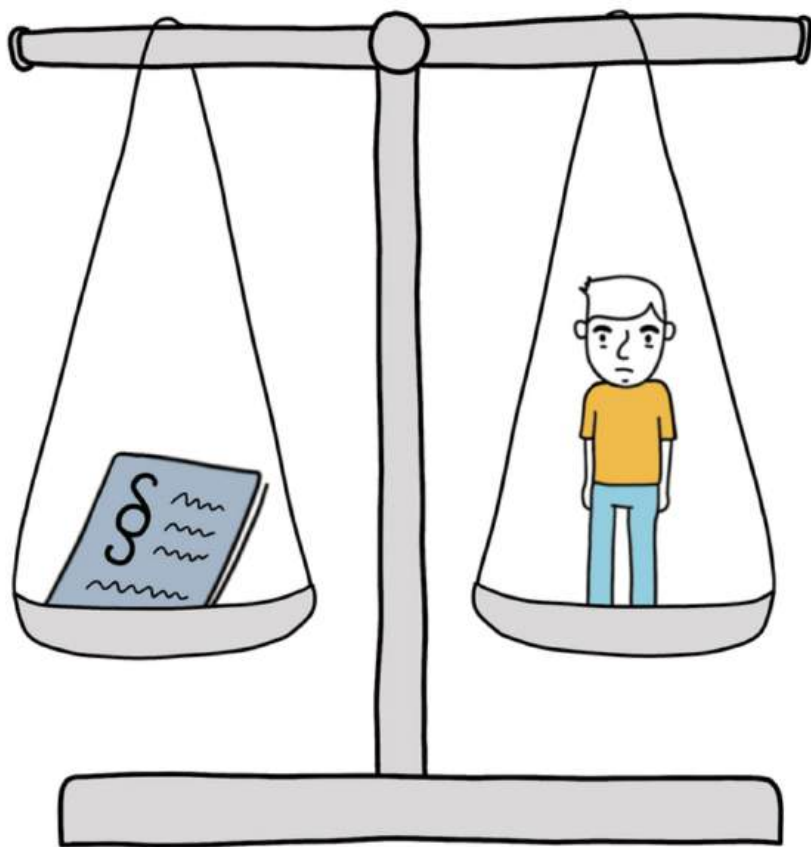

Právo na vzdelanie - Článok 24
CRPD zaručuje prístup k vzdelaniu na
všetkých úrovniach bez diskriminácie.

Študenti s mentálnym znevýhodnením
sú vylúčení z vyššieho vzdelávania,
hoci sú zahrnutí do základného a
stredného školstva.

Cieľ pilotného projektu: Preskúmať
možnosti a prekážky zapojenia tejto
skupiny do vysokoškolského
vzdelávania.

HISTORICKÝ KONTEXT A LEGISLATÍVA

Od roku 1881 sa osoby s postihnutím považovali za „vzdelávateľné,“ no boli segregované do špeciálnych škôl.

Zákon o vzdelávaní (1998) umožňuje výnimky zo štandardných požiadaviek pre prijatie do vysokoškolského vzdelávania.

Špeciálne vzdelávacie systémy nedostatočne pripravujú študentov na vysokoškolské štúdium.

PILOTNÝ PROJEKT A JEHO METODOLÓGIA

Cieľ projektu: Rozvíjať kurzy o ľudských právach prispôbené študentom s intelektuálnym postihnutím.

Spolupráca: Pilot zahŕňal učiteľov, študentov a zástupcov organizácií na podporu osôb so zdravotným postihnutím.

Výsledky: Vytvorenie troch kurzov prispôbených študentom s postihnutím (10 ECTS každý).

Zdroj: vid.no

ZISTENIA A VÝZVY

Zdroj: vid.no

Pedagogické výzvy: Potreba zjednodušiť učebné materiály a individuálne prispôbiť vzdelávacie metódy.

Technologické a fyzické bariéry: Nedostatočne prispôsobené digitálne platformy a kampusy.

Pozitívne výsledky: Študenti preukázali schopnosť úspešne absolvovať kurzy a oceňovali uznanie ich schopností.

ZÁVER A ODPORÚČANIA

Zdroj: vid.no

Význam inklúzie: Prístup k vyššiemu vzdelaniu podporuje občiansku rovnosť a osobný rozvoj.

Potrebné zmeny: Lepšia legislatíva a podpora inkluzívneho vzdelávania na všetkých úrovniach.

Dlhodobé výzvy: Inklúzia tejto skupiny vyžaduje systémové a kultúrne zmeny.

Slavomír Krupa (2007)

Príležitosť ísť za hranice očakávania

Príležitosť za hranice
očakávania

$$R = \frac{D}{U} + S$$

R – Optimálna možnosť riešenia úlohy

D – Objektívne stanovené schopnosti klienta pre zvládnutie úlohy

U – Objektívne stanovená náročnosť úlohy

S – Šanca je posunutie príležitosti za hranice očakávania

Riziko alebo šanca?

Zdroje:

- Altermark, N. (2018). *Citizenship Inclusion and Intellectual Disability: Biopolitics Post-Institutionalisation*. Routledge.
- Arendt, H. (1998 (1958)). *The Human Condition*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Cangar. (2018). Prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v Slovenskej republike. SOCIA – Nadácia na podporu sociálnych zmien. <https://hdl.handle.net/11250/3060815>
- Degener, T. *Disability in a Human Rights Context*. *Laws* 2016, 5, 35. <https://doi.org/10.3390/laws5030035>
- Duffy, S. *The ideal of citizenship*. 2021-1-14. <https://citizen-network.org/library/the-ideal-of-citizenship.html>
- Habermas, J. (2011). *Teória jazyka a východiská sociálnych vied. Úvodné štúdie a dodatky k teórii komunikatívneho konania*. Bratislava : Kalligram
- Fjermeros, H. (2009). *Åndssvak! : et bidrag til sentralinstitusjonenes og åndssvakeomsorgens kulturhistorie* (p. 334). Universitetsforl.
- Fjetland, K. J, Gjermestad, A., Lid, I. M. (red.). (2022). *Lived citizenship for persons in vulnerable life situations. Theories and practices*. Scandinavian University Press.
 - Duffy, S. (kap 7). *Citizenship and human rights*.
- *Hverdag i velferdsstatens bofellesskap*. (2019). (J. Tøssebro, Ed.). Universitetsforlaget.
- Lid, I. M., Chalachanová, A., van den Breemer, R., & Raustøl, A. (2024). Recognizing students with intellectual disabilities in higher education. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 1-11. <https://doi.org/10.1080/20020317.2024.2382366>
- Krupa, S. (2007). *Prednáška - Kvalita v sociálnych službách*. Bratislava : Rada pre poradenstvo v sociálnej práci
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class and other essays*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VID.NO

Spolufinancováno
Evropskou unií

JDI
jednota pro deinstitucionalizaci

ĎAKUJEM ZA POZORNOST

MIROSLAV.CANGAR@VID.NO

PHDR. MIROSLAV CANGÁR, PHD.
ASSOCIATE PROFESSOR
VID SPECIALIZED UNIVERSITY, NORWAY
RADA PRE PORADENSTVO V SOCIÁLNEJ PRÁCI, SLOVENSKO

Projekt „JDI na to“ je spolufinancován Evropskou unií.
Registrační číslo projektu: CZ.03.02.02/00/22_039/0001388. Doba realizace: 1.10.2023 – 30.9.2025

Ilustrácie: Lucia Cangárová, Canva